

University of Groningen

De structuur van Kierkegaards oeuvre

Dokter, Taeke

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1936

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Dokter, T. (1936). *De structuur van Kierkegaards oeuvre*. Koninklijke Van Gorcum.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

INLEIDING.

Kierkegaard is van meening, dat zijn tijd door het vele weten vergeten heeft wat existereen is. Zijn werkzaamheid beoogt dan ook niet de mededeeling van weten, maar is veeleer een oproep tot existereen en zijn geschriften dragen naar vorm en inhoud een overeenkomstig karakter. Niet alsof een omljnd programma van deze strekking hem van het begin af aan voor oogen stond. Kierkegaard stelt niet een thema voorop om dit dan verder te ontwikkelen; als hij aanvangt te schrijven — het eigenlijke oeuvre begint met „Of - Of” — volgt hij een dichterlijke neiging en een religieuzen drang. Al schrijvende wordt het hem duidelijk, dat hij bezig is de momenten van een idee te realiseeren. Nadat hij een geheele reeks aesthetische en religieuze geschriften heeft gepubliceerd, geeft hij in een terugblik in het „Afsluitend onwetenschappelijk naschrift” een opvatting van het voorafgaande en eenige jaren later, als het oeuvre voor een belangrijk deel is afgesloten, geeft hij in „Over mijn werkzaamheid als schrijver” er zich rekenschap van wat de totale gedachte is van die werkzaamheid; het centrale oogmerk kan gezegd worden te zijn: het existereen.

Het is in verband met den aard der existentie-gedachte te verwachten, dat zij daar, waar zij de stuwende kracht is, meer gestalte krijgt, dan waar zij als object der wetenschappelijke beschouwing figureert. Het is evenwel onbehoorlijk, dat een academisch geschrift zich late beheerschen door den existentieelen impetus, en deze studie mag niet beoogen op adaequate wijze de intentie van Kierkegaard's oeuvre weer te geven — daargelaten of de auteur hiertoe in staat zou zijn. Wij zullen een literaire μεταβασις εις αλλο γενοσ moeten voltrekken en Kierkegaard zelf verleent ons daartoe de faciliteiten. Hij wraakt de handelwijze van professor Nielsen, die in een publicatie zijn indirecte mededeeling omvormt tot directe, en is — mirabile dictu — gaan doceeren, dat er niet gedoceerd moet worden; Nielsen mocht dit zoo doen, als hij maar de verklaring aflegde, dat hij, door alles tot directe mededeeling te veranderen, dienend wilde vertolken ¹⁾). Ons schematisch overzicht van Kierkegaard's oeuvre — dat zijn

¹⁾ Pap. X₆, 157. (Pap. afk. voor: Papirer; zie tabellarisch overzicht.)

literaire werkzaamheid *de daad* is van zijn leven meenen we het best met dit exotische woord te kunnen aanduiden — hebbe zulk een dienende beteekenis.

Wij behandelen achtereenvolgens het motief, de methode, den vorm en het specifieke kenmerk van het oeuvre, terwijl in het laatste hoofdstuk meer systematisch afgerond eenige wezenlijke dingen besproken worden, die in de eerste vier hoofdstukken voorondersteld werden en daarin secundair ter sprake kwamen; dit vijfde hoofdstuk neemt geen zelfstandige plaats in, maar staat tot elk der vier voorafgaande in gelijke betrekking en had met evenveel reden als aan het einde aan het begin kunnen worden geplaatst. Dat aan den overstelpenden rijkdom van Kierkegaard's geschriften geen recht gedaan is, hoeft geen betoog; de omvang van deze verhandeling is eer minimaal dan maximaal; dit heeft in elk geval het voordeel, dat daardoor het oogmerk van deze studie, om namelijk een inleiding tot het oeuvre te zijn, ondersteund wordt. De bespreking is descriptief-interpretatief; aan de keuze en rangschikking van de stof en aan de methode der behandeling ligt een interpretatie ten grondslag. Om een systematisch geheel te verkrijgen — het heeft geen verdienste onsystematisch te schrijven, als men het niet „existentieel” kan of mag — is Kierkegaard's terminologie geüniformiseerd en zijn er hier en daar ontbrekende schakels ingevoegd, terwijl op een enkel ondergeschikt punt de vijl der immanente critiek werd gehanteerd.

Zoo unisoon Kierkegaard's gedachtenwereld naar haar wezen is, zoo veelvormig is zij naar haar uitdrukking; het zou niet moeilijk zijn onze voorstelling op verschillende punten te betwisten door citaten aan te voeren, die naar den klank genomen iets anders zeggen; wij vleien ons echter dat de terminologische standaard, dien wij onder auspiciën van Kierkegaard invoerden, gedekt wordt door zijn permanente intentie. Is wat aangaat de uitdrukkingswijze van het oeuvre harmonisatie onvermijdelijk, zijn strekking blijft zichzelf zoodanig gelijk, dat de gegevens zich zonder besnoeiing laten combineren; de enkele bij de rubricering aan het licht komende immanent-systematische hiaten blijken niet de hoofdzaken te betreffen, zoodat de aanvulling niet geforceerd genoemd mag worden. Wanneer Kierkegaard met zichzelf in strijd schijnt te zijn, blijkt het in den grond toch eigenlijk meer een kwestie van vorm dan van wezen te zijn. In den loop der jaren heeft Kierkegaard sommige zijner vroegere uitspraken en voorstellingen gecorrigeerd, welke correctie natuurlijk als richtsnoer dient genomen te worden. De behandeling van de stof is inzoverre eenigermate onevenwichtig, dat het algemeen bekende iets minder breed werd besproken. Dat het oeuvre door de geschetste

bewerking een geduchte simplificering ondergaat, ligt voor de hand.

Het oogmerk van deze studie is in haar kader Kierkegaard te laten spreken en zijn appél tot de verinnerlijking te doen hooren; een uitgewerkte kritische beschouwing wordt niet gegeven. Kierkegaard's eigenlijke intentie, die voortspruit uit zijn dogmatische vooronderstellingen, wenscht niet wetenschappelijk beoordeeld te worden; zij wil innerlijk aanvaard of geërgerd afgewezen worden — neutraliteit te dezen aanzien is niet wel mogelijk. De idee van het oeuvre te willen inkapselen in een indifferent begrippensysteem zou beteekenen haar in de tweede potentie te denatureren; het is humaner Kierkegaard dood te zwijgen, dan hem gedésinteresseerd te beoordeelen. Kierkegaard begeert niet een plaats, al ware het ook een zeer eervolle, toegewezen te krijgen in de cultuurhistorie; piëteit gebiedt ons met zijn wensch rekening te houden en naar hem te luisteren of de ooren toe te stoppen. We zouden hem intusschen weinig eeren, als wewilden suggereeren dat men hem zooals hij reilt en zeilt critiekloos moet accepteeeren; zijn geschriften mogen, als welke ook, aan een strenge logische en aesthetische critiek onderworpen worden. Dat deze verhandeling zich hoofdzakelijk beperkt tot de descriptie en interpretatie van Kierkegaard's oeuvre, houdt in een verstrekkende waardeering van zijn machtig dialectisch en dichtertlijk genie. Een wetenschappelijk academicus of systematisch theoloog pretendeerde Kierkegaard niet te zijn, en hem een wetenschappelijk-systematischen maatstaf aanleggen zou niet riddertlijk zijn.

Kierkegaard's geluid wordt met de verschijning van dit geschrift niet voor het eerst vernomen. Er zijn in den huidige tijd geestesstroomingen, welker richting mede bepaald is door Kierkegaard's trompetgeschal; als de twee voornaamste daarvan kunnen beschouwd worden de dialectische theologie en de existentie-philosophie. *) Van die beide staat de eerste Kierkegaard het naast, al is de afstand die haar van hem scheidt nog wel zóó groot, dat slechts verwaaide klanken van zijn geluid haar oor treffen; de existentie-philosophie vangt er de echo van op, die haar op een dwaalspoor brengt. Het is ook niet gemakkelijk Kierkegaard te benaderen; het terrein is grillig. Topographieën zijn voor en na vervaardigd om den belangstellende den weg te wijzen van verschillende zijde. Het onderhavige geschrift is zulk een schets van het terrein, en wil weer van een anderen kant heenleiden naar het punt waar op de trompet geblazen wordt.

*) W. J. AALDERS, Het woord existentie in het moderne wetenschappelijke spraakgebruik, Meded. der Kon. Akad. van Wetensch., afd. Letterk., Deel 75, Serie A, No. 2, 1933, pag. 17 seqq.